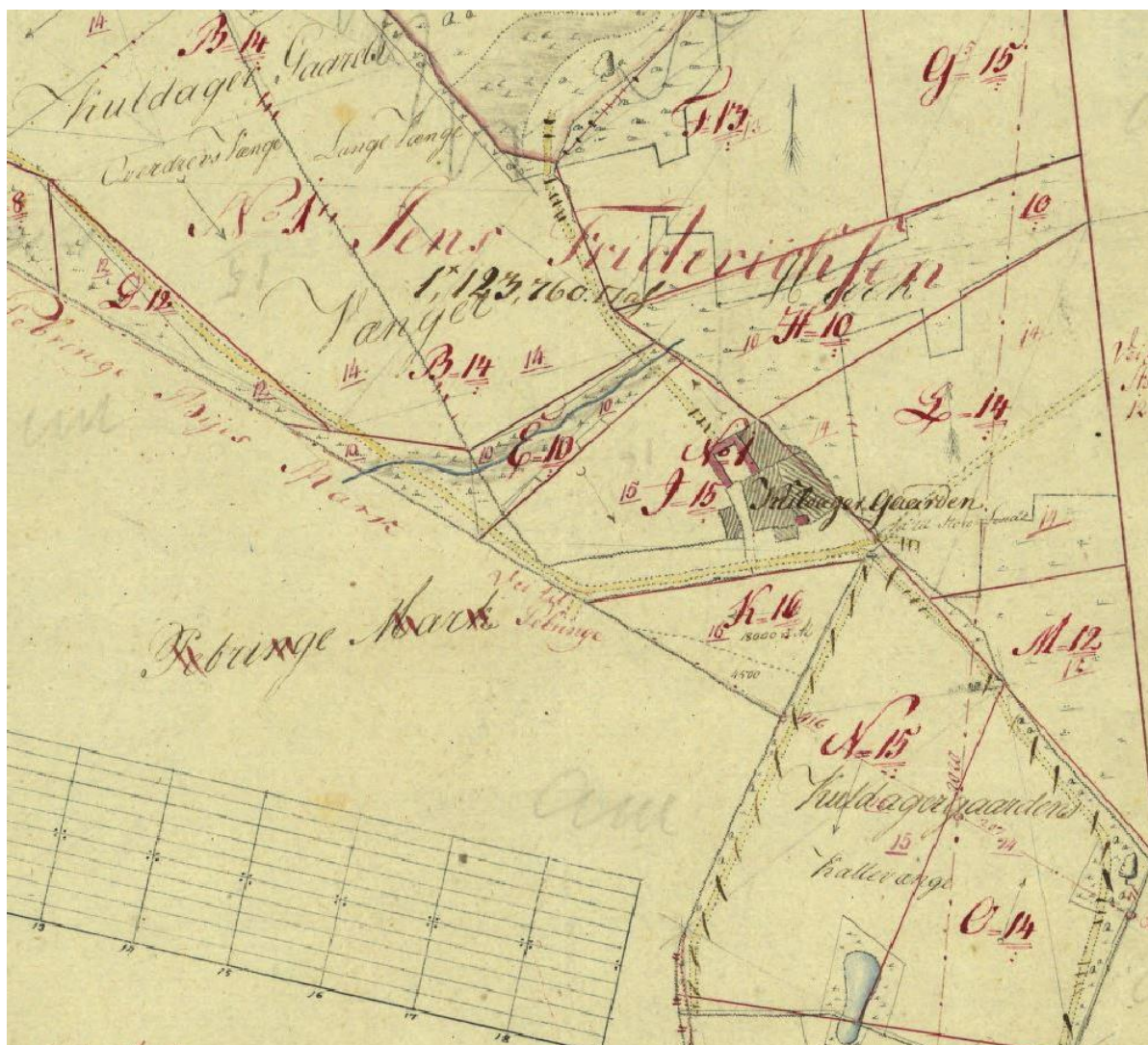

Jens Frederiksen (1775 – 1848)

Fra Kulagergaard til Stokhuset – forklaringen på, at Jens endte sine dage som slave idømt fæstningsarbejde

Af Jørgen Carlsen

7. marts 2023

Under mit arbejde med at forstå slægtens historie, stødte jeg på Jens Frederiksen.

Han var gårdmand i St. Linde, Karise sogn – på Kulagergaard. Det fremgår af det gamle matrikelkort på forsiden. Man ser både Kuldager Gaardens placering og Jens Frederiksens navn. Det findes på Historiske Kort På Nettet på Geodatastyrelsens hjemmeside.¹

Han er en af mine tiptipoldefædre og far til Inger Jensdatter, der er min morfars mormor.

Jens blev født i 1775 i Hårlev sogn, hans forældre var Friedrich Pedersen og Johanne Pedersdatter. Friedrich blev gårdmand på Kulagergården, som Jens siden overtog.

Dette var hans sted i tilværelsen. Først var han gift med Karen Nielsdatter, hun må være død i 1809-10, idet han i 1810 blev gift med Anne Pedersdatter i Øster Egede kirke. Med begge sine hustruer fik han mange børn.

Da tiden var inde, blev Jens Frederiksen aftægtsmand og fæstet af Kulagergaard blev Peder Nielsens. Han var blevet gift med Jens' datter Johanne.

Som det skal vise sig, var han ikke helt tilfreds med, at det blev sådan, men det havde han ikke tænkt på i tide.

Når man læser om Jens Frederiksen på aneopslag.dk, fremgår det, at han ved folketællingen i 1845 var slave i Stokhuset i København – efterfulgt af et Hvorfor?

Det var dette Hvorfor, jeg fik lyst til at finde svaret på.

Svaret fandtes på Rigsarkivet. I maj 2022 havde jeg bestilt den relevante pakke arkivalier til gennemsyn på læsesalen. Det viste sig, at der kun var ca. 10 sider i Jens Frederiksens sag – og de blev hurtigt og ubesværet scannet ved god hjælp fra en medarbejder.

Efter et vist tilløb har jeg skrevet den dom, der blev Jens Frederiksen til del i Grevskabet Bregentveds Birketing, af. Faktisk tror jeg, det er lykkedes at læse alle ord, men der kan naturligvis være fejl alligevel. Vanskeligst var ord jeg ikke kendte, og andre gange opstod fejl ved at datidens bogstaver blev læst som nutidens. Det blev dog lettere og lettere at læse håndskriften som afskriften skred frem.

Herunder følger dommen fra 1844, som – efter stadfæstelse i Højesteret – medførte, at Jens Frederiksen indsattes i Stokhuset som slave den 26. marts 1844, døde som slave 12. februar 1848 og blev begravet på Garnisons kirkegård 18. februar 1848.

Først kommer dog lidt om hans signalement, som findes online.

Om Stokhuset kan læses her: <http://www.viborgslaegt.dk/mere%20om%20Stokhuset.html>

---

¹ https://hkpn.gst.dk/mapviewer.aspx?type=o1k_oekort&id=1879&elav=0300559

Man finder Jens i Københavns Stokhus Signalementsprotokol med følgende angivelser:

Num N ^o	Navn	Signalement
Arleg 1636	Jens Frederiksen	indkom den 26. Marts 1844 født i Karise Sogn, Faxø Herred, Præstø Amt. Hjemmehørende og sidste Opholdssted sammesteds. 68 år gammel. Middel af vægt, 63 tommer, proportioneret Legemsbygning, graaligt Haar, skaldet, blaa Øjne. Middel af højd (63 tommer) proportioneret Legemsbygning, guldbrun Haar, skaldet, blaa Øjne

Det fremgår han er ærlig, hvilket i øvrigt de fleste var, i modsætning til de uærlige. Han har nr. 1636 og Jens Frederiksen indkom den 26. Marts 1844 fød i Karise Sogn, Faxø Herred, Præstø Amt. Hjemmehørende og sidste Opholdssted sammesteds. 68 år gammel. Middel af vægt, 63 tommer, proportioneret Legemsbygning, graaligt Haar, skaldet, blaa Øjne.²

Højden i tommer svarer til 165 cm.

Jens dør uden at være kommet ud af Stokhuset.

28.	p. 12 ^{de} , af Ott. vidensk. sprogsk.	p. 18 ^{de}	Jens Frederiksen	Slave, Højskolen	72 Chr.
-----	--	---------------------	------------------	------------------	------------

Han dør af alderdomssvaghed som slave i Stokhuset, som nævnt, den 12. februar 1848 og begravet i Garnisons sogn den 18. februar 1848.³ Han er 72 år.

Dommen er at finde på Rigsarkivet og kan bestilles til brug på læsesal ved at søge følgende på Daisy på rigsarkivet.dk: Ærlige og uærlige slavers domme og generalia (1741 – 1857).

Her findes Jens Frederiksen i begyndelsen af pakke 90 under nr. 1636.

² Stokhuset: København amt, Københavns Stokhus, Signalementsprotokol, 1832 - 1849 – opslag 162

³ Kirkebog: København amt, Sokkelund, Garnison, 1841-1850 D (m) (KM) – opslag 142

DOMMEN

1844/æ 1636. Jens Frederiksen.

Udskrivt

af

Bregentved Grevskabs Birks Domprotocol for Justits- og Politisager.

Aar 1844 den 27de Januar blev i Extraretssagen No 1/1844 af den ordinaire Dommer med tiltagne Meddomsmænd afsagt følgende

Dom.

Ifølge Actionsordre af 13de December 1843 tiltales under nærværende Sag Aftægtsmand Jens Frederiksen af Kulagergaard eller Kaalagergaard for forsættelig Brandstiftelse. Med den Tiltaltes frivillige Bekjendelse, som i høi Grad bestyrkes ved de øvrige under Sagen

1844/æ 1636. Jens Frederiksen.
Udskrivt
af
Bregentved Grevskabs Birks Domprotocol for
Justits- og Politisager
Aar 1844 den 27de Januar blev i Extraretssagen No 1/1844 af den ordinaire
Dommer med tiltagne Meddomsmænd afsagt følgende
Ifølge Actionsordre af 13de December 1843 tiltales under
nærværende Sag Aftægtsmand Jens Frederiksen af Kulager-
gaard eller Kaalagergaard for forsættelig Brandstiftelse.
Med den Tiltaltes frivillige Bekjendelse, som i høi

fremkomne Data, er de factiske Omstændigheder oplyste saaledes som følger: Den saakaldte Kulagergaard udflyttet fra Storelinde Bye, som er en Fæstegaard under Bregentved Grevskab, afbrændte aldeles den 3die October f.A. kl 7 a 8 om Aftenen, medens Gaardens Fæster Peder Nielsen og Hustru vare fraværende paa en Reise til Kjøbenhavn. I Forhør den 1ste November sidstleden har Jens Frederiksen, som er Gaardkonens Fader, og som nød Aftægt på Stedet, tilstået, at han med frit Fortsæt og Overlæg har påsat den Ild, hvorved hans Datters og Svigersøns Gaard afbrændte. Beslutningen opstod for ham samme

Dags Formiddag, som han om Aftenen udførte Brandstiftelsen. Han havde lagt mærke til, at hans Datter om morgenen, inden hun kørte bort til Kjøbenhavn, havde i Skabet i Dagligstuen hensat en Æske med chemiske Svovlstikker. Om Formiddagen, da han var ene i Dagligstuen, gik han hen i Skabet, og tog af Æsken 2 svovlstikker, som han forvarede i sin Vestelomme i det Øiemed at bruge samme om Aftenen til at sætte Ild på Gaarden med. Om Dagen, medens han var ene hjemme med Tjenestefolkene, beskjæftigede Tanken om Brandstiftelsen ham, og hen på Eftermiddagen samlede han sit Tøi paa eet Sted, for at det lettere under Branden kunde reddes, ligesom han og af sit Skab i Dagligstuen udtog sin Seddelbog med 40 rd i, og stak den i sin Lomme, for at den ikke skulle blive brændt. Derpaa begav han sig til Storelinde, for at faae noget Brændeviin at nyde, inden han øvede Gjerningen; men han kunde intet Brændeviin faae på de Steder, hvor han var inde. Omtrent Kl. 7 om Aftenen gik han fra Storelinde hjemad, med det Forsæt at afbrænde Kulagergaarden, hvilket han ogsaa udførte; ved Ankomsten til Gaarden gik han udenom den østre og den nordre Længde om i Haugen ved Stuehuset. Bagerovnen i Stuehuset var bygget ud i Haugen, og forsynet med et derudover gaaende Straatag, som stod i Forbindelse med Stuehusets Tag. Tæt ved Bagerovnsskuret omtrent i en Afstand fra samme af 5 Qvartner befandt sig en fritstående Tørvebod, tækket med Straatag, som var fyldt med Tørv og Brænde lige op til Taget, og som var forsynet med Dørsted uden Dør. I dette Tørvehuus gik Jens Frederiksen ind, fremtog af Lommen en af de chemiske Svovlstikker, og strøg den ned af sine Skindbuxer, hvorved den straks tændte Ild. I den anden Haand havde han en Vidsk Halm, som han idet han kom ind i Tørvehuset, havde trukket ud af Taget sammesteds, og med den brændende Svovlstik antændte han nu Halmvidskens, som strax kom i Brand; derpaa lagde han den brændende Halmvidsk ovenpaa Tørven i Huset, og da Tørven laae lige op til Taget, fængede den strax i Tørvebodens Straatag, og derfra tog Ilden i samme Øjeblik fat i Taget over Bagerovnsskuret, og forplantede sig i et Nu op af Stuehusets Tag. Da Ilden saaledes havde antændt Gaarden, kastede han den anden Svovlstik fra sig, og gik ad samme Vei forbi den nordre og østre Længde da tilbage til Indgangen af Gaarden, og derfra gennem Porten ind i Stuen, hvor han reddede noget af sit Tøi. Ilden havde dengang allerede saavidt ompændt Gaarden, at han kun i nogle faa Øjeblikke kunde forblive inde i Huset, hvorpaa han begav sig ud paa Agrene udenfor Haugen, og opholdt sig der indtil Gaarden aldeles var afbrændt, hvilket medtog omtrent 1 Times Tid. Da Jens Fredriksen paasatte Ilden, var Gaardens Tjenestefolk tilligemed Peder Niensens 2 Aarsgamle Barn samlede i Dagligstuen i Nærheden af det Sted, hvor Ildspasættelsen skete, og de mærkede først Branden, da de hørt en Knagen og Bragen i Huset, og da Ilden allerede havde bredt sig hen over Rygningen af Stuehusets Tag, saa at de for at frelse Livet maatte i Hast flygte ud af Gaarden, uden at være istand til at faae reddet noget synderligt af deres Gods.

Peder Nielsen mistede ved Ildebranden hele sin Indavl af Sæd og Foder, største delen af sit Ind- og Udboe, nogle Kreaturer og omtrent 140 rd i Penge, - ingen af hans Eiendele vare

assurerede, og hans Tab er anslaaet til 1612 rd. Tjenestefolkenes Tab af deres Effekter, der hellerikke vare assurerede, er angivet til 57 rd 5 mark 7 skilling, og Herskabets Tab paa Bygninger og Inventarium er vurderet til 2000 rd.-

Som Motiv til Brandstiftelsen har Jens Frederiksen anført, at han, der for 3 Aar siden afstod Kulagergaard til Peder Nielsen siden har følt sig misfornøjet med sin Svigersøns Opførsel, idet denne ikke har opfyldt de Løfter, som han har givet Jens Frederiksen ved Gaardens afstaaelse, og den Tanke var derfor opstaaet for ham, at Peder Nielsen havde gjort ham Uret, og kunde fortjene at straffes med, at hans Gaard blev afbrændt. Dog opstod selve Tanken om Ildspåsættelsen først for ham om Formiddagen samme Dag, da Brandstiftelsen blev iværksat, og fra det Øieblik nærrede og forfulgte han Forsættet for sig, indtil han om Aftenen fuldførte Gjerningen. Tiltalte har endvidere forklaret, at han ikke følte nogen Bekymring og Anger over den af ham anstiftede Ulykke, da han paa Brandstedet saae, at Ilden omspændte Gaarden, og fortærede den; thi hans Sind var som han udtrykker sig, opfyldt med onde Tanker; men efter nogle Dages forløb, da han overveiede for sig selv, hvad der var skeet, fortrød han den forøvede Gjerning. – Med hensyn til det af Jens Frederiksen angivne Motiv for Brandstiftelsen, maa det bemærkes, at de under Sagen tilveiebragte Oplysninger gjøre det i høi Grad sandsynligt, at Tiltaltes Anbragte om, at hans Svigersøn ikke har opfyldt sine Løvter til ham, er Usandhed; samtlige Undersøgelser hentyde paa, at Peder Nielsen nøiagtigt har opfyldt alt hvad han har forpligtet sig til at præstere til Jens Fredriksen, og denne har ogsaa selv under Forhøret ekjendt, at Peder Nielsen i henseende til Huusdyr og Aftægt har ydet ham tilstrækkeligt og forsvarligt, hvad han var pligtig at præstere, samt at baade Peder Nielsen og Hustrue har behandlet ham kjærligt og fredsommeligt. – Det er fremdeles forklaret af Tiltalte, at han, efterat have afstaaet Gaarden til sin Datter og hendes Mand, har fortrydt dette, og derpaa har bestræbt sig for, at Peder Nielsen kunde komme fra Gaarden, og at denne af Herskabet kunde blive overdraget i Fæste til hans Søn Niels Jensen. Efter hvad der saaledes er oplyst, maa det antages, at den sande Bevægaarsag til Gjerningen maa søges i, at Jens Frederiksen, efterat have ovedraget Gaarden til sin Datter og hendes Mand har, uden nogen fra disses Side given gyldig Grund, og allene af en utidig Forkjærlighed for et af sine andre Børn, fortrydt Afstaaelsen, og da han derpaa forgjæves havde gjort sig Umage for, at Peder Nielsen kunde komme fra Gaarden, har dette fremkaldt for ham en Uvillie imod og en Misfornøielse med Peder Nielsen, som har fundet Næring i hans onde Sind, og hvoraf omsider Beslutningen til Ildspaaættelsen er avlet og fremgaaet. – Ad generalia er oplyst, at Jens Frederiksen er født 1775 og confirmeret 1792. Han har ingensinde været tiltalt, dømt eller straffet; men Sognepræsten har givet ham det Vidnesbyrd, at hans Forhold i Menigheden ikke har været det bedste, og at Løsagtighed især er en Last, til hvilken han har været hengiven. Ligeledes har Godsforvalteren anført, at hans Rygte i Henseende til Moralitet og Sædelighed har været temmelig ufordelagtigt.-

Da det efter det Foranførte er tilstrækkelig bevist, at Jens Frederiksen har gjort sig skyldig i forsættelig overlagt Brandstiftelse paa anden Mands Gaard, vil han derfor være at ansee efter F4: 26 Martz 1841. I henseende til den Straf, som efter dette Lovbud vil blive at anvende paa ham, maa det bemærkes, at Forbrydelsen vel ikke er udøvet i det Forsæt, at Nogen derved skulde indebrænde, og hellerikke har den været forbunden med saadanne Omstændigheder, der klarlig vise, at Maleficanten har maattet indsee, at han med sin Gjerning udsatte andres Liv for aabenbar Fare, hvoraf følger, at den citerede Forordnings 1ste Paragraph ikke kan komme til Anvendelse. Men omendskjøndt Mordbrandsforbrydelsen saaledes ikke er tilstede i dens meest qvlificerende Grad, er der dog med den begaaede Misgjerning forbundne flere særdeles aggraverende Momenter. Tiltalte har nemlig med sin Forbrydelse lagt for Dagen en sjælden og unaturlig Ondskab, idet han med fuldt Overlæg har afbrændt sin Datter og Svigersøns Gaard, paa en Tid, da disse vare fraværende, saaledes at de aldeles intet kunde foretage til Redning af deres Eiendele, og hvilke for Størstedelen bleve et Rov for Luerne.

Hans Udaad i denne Henseende forøges fremdeles dermed, at iblandt Gaardens Tjenestefolk befandtes Maleficantens egen Søn, hvem han med Ildspaaættelsen aabenbar udsatte for at miste hvad han eiede, hvilket tildeels ogsaa blev Tilfældet, idet han har lidt et Tab ved Branden af værdie 34 rd. Endvidere aggraveres Gjerningen derved, at Peder Nielsen og Hustrue stedse have behandlet Jens Frederiksen kjærligt og fredsommeligt, og at han saledes har begaaet den i høi Grad atroce Forbrydelse mod sin Datter og Svigersøn, uden at disse have givet ham nogen skjellig Grund til Uvillie eller Misfornøielse. Endelig er den begaaede Forbrydelse forbunden med en ikke ringe Grad af Farlighed, hvilket Jens Frederiksen maa have været istand til at forudsee. Han har navnlig paaført Ilden i et Tørvehuus, der laae tæt ved Stuehuset, og hvorfra Luen inden faa Øjeblikke forplantede sig hen over hele Stuehusets Straatag. Medens dette foregik vare Gaardens samtlige Tjenestefolk tilstede i Dagligstuen i Stuehuset, hvor de sad og pillede Humle, og ikke mærkede noget til den overhængende Ulykke førend de hørte det knage og brage i Huset, og Ilden allerede brændte i Huset over Hovedet paa dem, saa at de i stor Hast maatte flygte ud af Gaarden. Den Fare, hvori de vare bestædte, forøges endmere dermed, at de paagjældende Personer, som vare tilstede i Gaarden, vare unge og uerfarne Tjenestefolk, der ikke besidde nogen Eftertanke og Besindighed, og at der tillige i deres Kreds befandt sig Peder Niensens 2 Aars gamle Barn, der vare betroet til en halvnøgen Piges Varetægt. –

Naar disse samtlige skjærpene Omstændigheder tages i Betragtning vil Jens Frederiksen efter F4: 26 Martz 1841 §4 cfr §15 være at ansee med Fæstningsarbejde på Livstid. Saa bør han og udrede i Erstatning til Hans Excellence Her. Geheime=Stats og Finantsminister Greve Moltke til Grevskabet Bregentved = 2000 rd, til Gmd. Peder Nielsen af Kulagergaard = 1612rd, til Tjenestekarl Jørgen Jensen ibd. = 34rd, til Pigen Johanne Marie Hansdatter ibd. = 2rd, til Pigen Maren Pedersdatter ibd. = 5rd, til Halvkarl Niels Jensen ibd. 8rd 3m og til Indsidder Jens Jensen i Storelinde 8rd 2m 7sk, alt Sedler og Tegn. Desforuden bør han

udrede de af Actionen, hans Arrest og Dommens Fuldbyrkelse flydende Omkostninger og derunder i Sallarium til Defensor Procurator Barfoed paa Rengegaard 5rd Sølv samt Diætpenge efter Overøvrighedens Resolution. Det attesteres, at Sagførelsen her ved Retten har været forsvarlig.-

Thi Kjendes for Ret

Aftægtsmand Jens Frederiksen af Kulagergaard bør hensættes til Fæstningsarbejde for Livstid. Saa bør han og udrede i Erstatninger: til Hans Excellence Her. Geheime Stats og Finantsminister Greve Moltke til Grevskabet Bregentved 2000 rd, til Gmd. Peder Nielsen i Kulagergaard 1612rd, til Tjenestekarl Jørgen Jensen ibd. 34rd, til Pigen Johanne Marie Hansdatter ibd. 2rd, til Pigen Maren Pedersdatter ibd. 5rd, til Halvkarl Niels Jensen ibd. 8rd 3m og til Indsiddet Jens Jensen i Storelinde 8rd 2m 7sk, alt Sedler og Tegn. Desforuden bør han udrede de af Actionen, hans Arrest og Dommens Fuldbyrkelse flydende Omkostninger og Salarium til Defensor Procurator Barfoed paa Rengegaard 5rd Sølv samt Diætpenge efter Overøvrighedens Resolution.

Det Idømte at udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse; det øvrige at efterkommes under Adfærd efter Loven.-

Til Bekræftelse under vore Hænder.

Lautrup

Christopher Larsen. Hans Poulsen. Jacob Nielsen. Jørgen Hansen.

/Udskrivtens Rigtighed bekræfter

H. Lautrup

Lad mig slutte denne dramatiske historie med en omtale af barnet på 2 år, Peder Nielsen og Johanne Jensdatters barn, som befandt sig i huset, da det brændte. Barnet var en dreng. Han hedder Niels Pedersen og er født 31. oktober 1841. Den 17. oktober 1868 blev han gift med Johanne Marie Pedersen, f. 23. april 1851. Hun var datter Peder Andersen og Inger Jensdatter på Røglemosegaard i Høsten i Sønder Dalby sogn. Se evt. <http://xn--mrkeberg-54a.dk/Lokalhistorie/Landsbyen%20Hoesten/Gaarde%20i%20Hoesten.htm>

Disse to unge mennesker er begge Jens Frederiksens børnebørn. Deres mødre er døtre af hver sin af hans hustruer. De er fætter og kusine.

Niels Pedersen har sikkert fået et betroet arbejde på Røglemosegaard, som Inger Jensdatter drev videre da hendes mand døde i 1866 – og de unge mennesker er faldet for hinanden. De fik et barn, Jane Marie Pedersen f. 6. juni 1869.

Inger Jensdatter er min tipoldemor og min morfars mormor.

Herunder ses et gammelt fotografi af Niels Pedersen og Johanne Marie, først fundet på arkiv.dk, siden modtaget digitalt mod betaling fra Faxe Kommunes Arkiver. Teksten til billedet ses på <https://arkiv.dk/vis/56345>

Fotografen er ukendt. Det formodes at være fra omkring 1880.

Fotografiet er som modtaget og altså ikke beskåret af mig.

Fortografiet ejes af Faxe Kommunes Arkiver. En kopi af historien er tilsendt arkivet.

Mere om Jens Frederiksen og mange andre kan findes på min hjemmeside om slægtsforskning, jcarlsen.dk